

ORD. PROF. ALİ FUAD BAŞGİL

RASİM CİNİSLİ*

Ali Fuad Başgil Hoca'nın son öğrencilerinden biriyim. 1959-1960 ders yılının ilk günlerinden biriydi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin büyük amfisi olağanüstü hareketlilik kazandı. Koca amfi bir anda tıklım tıklım doldu. Ord. Prof. Ali Fuad Başgil derse gelecekmiş, dediler. Merdiven başlarında bile ayakta duracak yer kalmamıştı. Üst sınıflardaki öğrenciler, başka fakültelerden gelenler hatta dışardan katılan yaşlı başlı misafir dinleyiciler kıpır kıpır bir heyecanla bekleyiyorduk. Uzun ve büyük kürsünün arkasındaki kanatlı kapı açıldı; önde orta boylu, tıknaz, pembe yüzlü beyaz saçlı şık giyimli “*zat-ı muhterem*” ağır, emin adımlarla mikrofona yaklaştı. Arkasındaki refakatçi heyet profesörler, doçentler, başasistan ve asistanlar kıdem sırasına göre yerlerini aldılar. Yeni asistanlar ön sıralarda öğrencilerin arasına oturdular. Çıt yoktu. Manzara muhteşemdi...

Ali Fuad Hoca salonu selamladı; “Arkadaşlar” diye söze başladı. Kelimeler ağızından su gibi akıyordu. Etkileyici ve güzel cümlelerle konuşuyordu. Sözler dikkatle seçilerek yerlerine oturtulmuş gibiydi. Kaliteli üslubu, ciddi kimliği, başkalarıyla kıyas kabul etmez bir üstünlük sağlıyordu. O konuştuğunda sanki dünyamız genişliyordu. Liseli öğrenciler olmaktan kurtulmuş kırk yıllık hukukçular gibi kıymet kazanmıştık. Üniversiteyi, üniversiteli olmanın ne demek olduğunu o gün anlamıştım. Ali Fuad Başgil gibi bir âlim bizi “Arkadaş” olarak kabul ediyor. Bizi önemseydiğini hissettiriyordu...

İlk dersinde “*Hukukun ana meseleleri*” üzerinde konuştu; Hukukun kaynaklarını gösterdi, insan ve toplum hayatı için hukukun lüzumunu anlattı. “Zalimlerin bile bir gün hukuka muhtaç olacağını” vurguladı.

Adaleti, beşeriyete sunulmuş ilahi bir nimet olarak yorumladı. Genel hukuk konuları, birkaç ders sürdü. Hoca Mimar Sinan gibi temeli sağlam atıyordu. Zaman zaman “Yusuf-Has-Hacip”, “J.J. Rousseau”, “Montesquieu” gibi ünlü düşünürlerin görüşlerini konu içinde değerlendirirken; çoğunlukla

* 47. Dönem M.T.T.B. Genel Başkanı, Erzurum Eski Milletvekili.

asistanlarına bazen de öğrencilerden birine dönerek.”-Rousseau böyle diyor ama sizin bu husustaki icdihatınız nedir?” gibi sorularla hem dersleri renklendiriyor hem de öğrencilerine “Sizde Rousseau gibi İbn-i Sina gibi düşünen kafalarsınız kendinize güvenin. Çalışın muhakemenizi çalıştırın” mesajlarını veriyordu. Mesajları da yerini buluyordu.

Ders sonrası öğrenciler arasında müzakereler, münakaşalar devam ediyor; heves ve şevk artıyordu. Bir sonraki derse hazırlıklı gelmek için kütüphanelerde literatür karıştıranların sayısı çoğalıyordu. Geleceğin ilim adamları, hâkimleri, avukatları, yöneticileri kendi özgüvenlerini kazanıyordu. Hoca demek istiyordu ki “Sizin görüşleriniz de kıymetlidir. İçinizdeki cevheri çalıştırın. Kimseden eksik değilsiniz. Siz de kendi dünyanızda düşüncelerinizi geliştirebilirsiniz. Yeter ki çalışsınız. Kimden gelirse gelsin ve ne olursa olsun her ortamda savunma ve yargı yeteneklerinizi geliştirmek için hak bildiğiniz yolda karşı görüş üretme cesaretine sahip olmalısınız. Hoca her fırsatta “doğru düşünebilmek için yolun hür düşünce tarlasından geçtiğini, hür düşünebilmek için de cesaret gerektiğini” söylerdi.

Doğru düşünmek, doğru düşünceyi uygulama alanına koyacak irade sahibi olmak. Karar yeteneğini taçlandırarak sorumluluk bilinci ve disiplin terbiyesi ile adalet iklimine ulaşmak... Her insan için, özellikle her hukukçu için gerekli altyapı bu idi. Hoca bu alt yapıyı gergefinde nakış nakış işliyordu.

Benim gibi kırsal kesimden taşradan gelen, diploma alıp memleketlerine dönmek için çırpınan gençlerin ufku genişlemiş, sanki gözlerindeki perde kalkmıştı. Eşit şartlarda herkesle yarışacak güvene ulaşmışlardı. İsterlerse üniversitelerin ilim kadrolarında, isterlerse büyük şehirlerde meslek sahibi olabileceklerine inanmışlardı.

Ali Fuad Hoca, laboratuvarını kurmuş öğrencilerini yetenekleri doğrultusunda yönlendiriyordu. “Esas Teşkilat Hukuku” derslerinin tiryakileri olmuştuk. Hocanın derslerini ipe çekiyorduk. Başgil Hoca’ya olan derin saygımızı gün geçtikçe sevgi ve hayranlık duyguları ile büyütüyorduk.

Ali Fuad Başgil Hoca’nın kapısı açıktı. İsteyen öğrenci derste, ders sonrasında odasında Hoca’ya sorular sorabiliyor rahatlıkla konuşabiliyordu. Evinde bile ziyaretlerimizi kabul ediyor hatta bu türlü ziyaretlerimizden keyiflendiğini hissettiriyordu. Bizler de Muhterem Nüvide Hanımefendiyeye çektiğimiz onca zahmetleri düşünmeden Fener Yolu’ndaki evini aşındırıyorduk. Çünkü Ali Fuad Hocayla beraber olmak bizim için erişilmez onurdu. “Gençlerle Baş Başa” adlı eserini imzalayıp eliyle armağan ettiği gün dünyalar benim olmuştü.

1960 yılına girerken memleket ufuklarında siyasi kara bulutlar dolaşmaya başlamıştı. Siyaset TBMM'den çıkmış sokaklara, meydanlara dökülmüştü. Siyaseti ateşleyen iç ve dış mihraklar özellikle üniversite ile kışlayı anafuruna almış kıskırtıyordu. İlk kundaklama üniversitelerde patlamıştı. Üniversite bahçesinde başlayan yangın hızla kurumlara kuruluşlara ve ülke geneline yayılmıştı. Üniversite ateş topu gibi değdiği yeri kavuruyordu. Mitingler yapılıyor “Olur mu böyle olur mu kardeş kardeşi vurur mu” diye marşlar söyleniyor; basın tüyler ürperten iddialarla yangına benzin döküyordu.

İddialar korkunçtu:

“Gençler öldürülmüş kıyma makinelerinde kıyılmış”

(belgeler)

“Harbiye imha edilecekmiş.”

“Hazine boşaltılmış, 12 uçak dolusu altın ve antik müze eşyası bir gece yurt dışına kaçırılacakken son anda yakalanmış.”

Sonradan, hepsinin yalan ve iftira olduğu anlaşılan bu türlü balonların şişirdiği ve pişirdiği bir ortamda; “Ordu gençlik el ele” diyerekten 27 Mayıs 1960 darbesi yapıldı. Parlamento kapatıldı. Solcu olmayan partiler ve dernekler feshedildi. Anayasa iptal oldu. Cehennemi bir korku ortamı içinde memleket bir gece yarısında silah zoru ile solcuların eline geçti. Astıkları astık, kestikleri kestikti. Acımasız bir diktatörlük başlamış, masum ve vatansever insanlar ispiyon ve ihbar değirmenlerinde öğütülüyordu. Solcu olmayanlar üniversitelerden içeri giremiyor, kendini gizlemeyi beceremeyenler dövülüp kovuluyordu. Komünistler üniversite bahçesinde sözde “halk mahkemesi” kurdular. Nur içinde yatsın büyük idealist vatansever “İlhan Darendelioğlu”nu ölüme mahkûm ettiler. Bu azgın ve insafsız terör bütün gücü ile Ali Fuad Başgil'i hedef seçmişti. Bir bakıma her şeyi, herkesi sindirmişler tek başına Başgil Hoca baş eğmiyordu. Vakarlı bir duruşla bir elinde ilmi, diğer elinde cesareti ile karakterin timsali olarak ayaktaydı. Bu onurlu duruş Başgil'i büyütüyor; darbeciyi, solcu, eyyamcıcı çıldırtıyordu. Üniversite gençliği öğrenci olmaktan çıkmıştı. Militan olarak kullanılıyordu. Solcu hocalar da bu senaryoya uyum sağlamışlardı.

Bir hatıramı anlatmak istiyorum;

Üniversite sınavları başlamıştı. Soyadı “Görücü” olan arkadaşımız sınavda profesörün sorularını beklerken solcu profesör öğrenciyi “Sen Görücü değil gerici’mişsin” diye azarlıyor. Bu olay bardağı taşırmıştı. Savunma güdüsü ile solcu olmayanlar çare aramaya başladık. Tabii ilk sığınağımız hocamız oldu.

Fener yolundaki evine gittim. Olanları anlattım... Hoca hüznle düşündü. İşin bu derece vahim olabileceğine inanmak istemedi. Heyecanlı idim. Perişan halime bakarak sordu.

-Sen ne düşünüyorsun Rasim ne yapabiliriz?

Öfkem ayakta... Cevabım hazırды:

-Sizde solcuları çaktırın... Kısasa kısas... dedim. Sustu. Bir süre sonra tekrar sordu...

-Peki, bu yapılanları doğru buluyor musun?

-Hayır, Hocam yanlış, haksız, insafsız. Hukuk fakültesinde böyle adaletsizlik olur mu?

Hoca tebessümle yüzüme baktı...

-Yani diyorsun ki, onlar yanlış yapıyor. Hocam siz de yanlış yapın. Yanlışla yanlışla doğrultmak mümkün mü?

Öfke sarhoşluğundan uyandım. Utandım. Perişan oldum. Hoca her şart içinde doğru düşünmeyi öğütlemişti. Ben ise doğru düşünememişim. Kalkmak istedim. Yanağımı okşadı. Oturttu. Olanları tekrar dinledi. Hızlı militan olan bir isimden bahsettim. Olmaz dedi Hoca... Asistanı idi... “Bu çocuğu kendi imkânlarımla İsviçre’de doktora yaptırıyorum. Nasıl olur!” diye hayret etmişti. Bu asistan ve gibileri gazetelerde ve miting kürsülerinde Hocayı hançerlemekten utanmadılar.

Şartlar gittikçe ağırlaşıyor ülke nefes alamıyordu. Komşu komşuya güvenemez kardeş kardeşten şüphe eder hale gelmişti. Milletin içine nifak sokulmuş halk sıkıntılar içindeydi. Korku ve belirsizlik tehlikeli boyutlara ulaşmıştı. Böyle bir ortamda, Ali Fuad Başgil can pahasına mücadeleye girdi. Günlük gazetelerde “İlmin Işığında Günün Meseleleri”ni yazarak doğruları gösterdi. Herkesi akliselime davet etti.

“Taviz daha büyük tavizlerin davetçisi olur” diyerek, tek başına; hukuk yolunda demokrasiye dönüşü savundu. 27 Mayıs Darbesinin üzerinden bir ay geçmeden milli vicdanın sesi oldu. Millet istediği nefesi, aradığı lideri bulmuştu. Toroslardaki çobanın, Palandökenlerdeki köy muhtarın kasketinin içinde Hoca’nın yazıları saklanıyordu. Bu çıkış, sahipsiz köy isteyen darbecileri kızdırdı. Yazılarından ötürü Hoca’ya aylarca hapisanelerde çile çektiler. Ama ilerlemiş yaşına, bozulan sağlığına rağmen Hocayı yıldıramadılar.

Balmumcu garnizonunda tutuklu olan Hocayı ziyarete gitmiştik. İki üniformalı subayın nezaretinde geldi. Masalardan oluşan barikatın iç tarafına

oturdular. Biz karşı tarafa sıralandık. Elini öpmeye masaların genişliği mâni idi. Hocanın gözleri hasta sağlığı iyi değildi. Çok üzülmüştüm.

- Hocam görüyorum ki burada çok rahatsızsınız sağlığınız bozulmuş. Yazılarınıza bir süre ara verseniz olmaz mı? Acı bir gülümsemeyle dedi ki:

- “Yavrum, ben Samsun’un Çarşamba ilçesinde mütevazı bir ailenin çocuğuydum. Bu millet beni okuttu, Avrupalarda tahsil yaptım. Bugüne geldim. Aziz milletimin bu dar gününde hizmet etmezsem borcumu ne zaman öderim”. Kulaklarımız bu sözleri duyarken gözlerimiz hocanın omuz başında bekleyen subayın yüzüne dikilmişti. O da kamçı yemiş gibi acı içindeydi. Ama emir başka yerdendi.

Yanımdaki arkadaşım:

- Hocam memleketin durumunu nasıl görüyorsunuz? dedi

Bu suali bekliyormuş gibi sanki subayların raporuna geçsin diye sesini yükselterek;

- 27 Mayıs Darbesi memleketi 50 sene geriye götürmüştür. Bugün memleket azgın dalgalı denizde sürüklenen kırık bir tekne gibidir. Su alıyor ve limon kabuğu gibi sallanıyor. İstikrarsız. Sisler içindeyiz.

27 Mayıs Darbecileri Başbakan Adnan Menderes’i, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ı idam ettiler. Milli vicdan kanadı. İdamlardan 25 gün sonra belirsiz bir ortam ve boğucu bir atmosferde milleti seçim sandığına çağırdılar. Milleti korkuyla ürütüp demokratik görüntü içinde darbeciler yandaşları ile birlikte seçim sandığından çıkarak, milletler arası platformda meşruiyet kazanmak istiyordu. Buna rağmen seçim, demokrasiye dönüş için bir aşama idi. Alelacele partiler kuruldu, seçmen DP yerine seçeceği partiyi belirlemeye çalışıyordu. Ali Can’ın YTP’sini mi General Rağıp Gümüşpala’nın kurduğu AP mi? Millet Ali Fuad Başgil Hocayı izliyordu. Hem Parlamentaoya girmesini istiyor hem de hangi partiyi seçeceğini kolluyordu. Başgil Hoca AP’den Samsun Senatörü oldu. Seçim sonuçları 27 Mayısçıları hüsrana uğratmıştı. Halkın gücünü küçümseyen darbeciler müthiş tokat yemiş şoka girmişlerdi. Halkımızın anlamlı sukutu bozulan siyasi istikrarı yeniden kurmak istiyordu. Vatandaş lezzetini sevdiği demokrasiyi özlemişti. Toplum vicdanı, bu çare için tek isim üzerinde birleşti. Ali Fuad Başgil... Milletimiz Başgil’in reiscumhur olmasını istiyordu. Halk, seçtikleri milletvekillerine Başgil Hocayı seçmeleri için sıkı sıkı tembih etti...

Vatandaşlar milletvekillerini Ankara'ya taşıyan trenin siyah gövdesine gece karanlığında tebeşirle adam boyu harflerle "Reisicumhur Ali Fuad Başgil" yazarak uğurladılar. Milletvekilleri Ankara'ya geldiklerinde adayları belli idi. Millettin bağrından coşan bu teveccühü Ali Fuad Hoca reddedemedi. "Politikanın içindeyim fakat kalkan arkasında dövüşenlerden değilim" dedi. Devletine ve milletine büyük hizmetler vermiş demokrasi şehidi Adnan Menderes'in darağacındaki silüetine baka baka millet adına, demokrasiyi yeniden kurmak uğruna, aday olmayı kabul etti. İşte bu fırtınaların içinde Başgil Hoca yine dimdik yine ağırbaşlı yine mütevazı idi. Ama bu gelişmeler karşısında Ankara'daki darbeci yeniden silaha sarılmıştı. Seçimleri yaptırdığına pişman olmuştu. "Meş'um Yıldız Prokotolu"nu dayatarak seçimleri iptal etmek istediler.

Org. Fahri Özdilek ve Tuğg. Sıtkı Ulay Ankara'da, Başbakanlık odasında gecenin saat 02'sinde, Ali Fuad Başgil'i aday olmaktan vazgeçirmek istediler. Hoca'yı hayatı ile tehdit ettiler. Böyle bir ortamda Hoca'nın verdiği cevap muhteşemdir: "Paşalar siz hiç harp ettiniz mi? diye sorar. Generaler harp görmediklerini söyleyince Hoca: "Ben Kafkas cephesinde 4 yıl savaştım. Harp içinde ölüm akla gelmez. Ben şu anda harp içindeyim, ölüm korkusu yolumu kesemez". Tehditlerinin işe yaramadığını gören darbeciler birkaç saat sonra açılacak Parlamente'yu feshedeceklerini ve seçimleri iptal edeceklerini açıklayınca Hoca durakladı! Kurmak ve kurtarmak istediği demokrasinin kendi adaylığı bahane edilerek yeniden tehlikeye itilmesini istemedi. İyi kötü seçim yapılmış parlamento açılacaktı, iyi bir mesafe alınmıştı. Parlamento bundan sonra dirayetini gösterebilirse umutlar gerçekleşebilirdi. Siyasette zaman ve mesaj çok önemli idi. Hoca mesajını vermiş zamanı parlamento'ya bırakarak, Reisi Cumhuriyet adayı olduğundan çekildi senatörlükten de istifa etti. Reisi cumhurluk olmadı senatörlükle devam edelim demedi. "Mutlu o insanlardır ki ellerindekini millet yolunda feda etmek feragat ve cesaretine sahiptirler." diye düşünürdü.

Hayatı boyunca kullandığı, yüksek ahlak ve karakterinin gereğini yaptı. O tarihle konuştu. Popülist olmadı. Şahsi çıkarları için ilme ve ahlaka uymayan hiçbir işin sahibi değildi. Devlet ve millet menfaatini canından aziz bildi. İlim ve ahlak sevgisiyle yaşadı.

Hoca'yı tanımak isteyenler O'nun çok yönlü şahsiyet olduğunu bilerek yola çıkmalıdır. Bana göre Hoca'yı tanımak için her biri kitap değerinde olan şu başlıklarda incelemek lazımdır:

- İnsani değerleri ile Ali Fuad Başgil,

- Eğitimci, özellikle gençlik eğitimcisi Hoca Ali Fuad Başgil,
- İlim adamı Ord. Prof. Ali Fuad Başgil,
- Mütefekkir Ali Fuad Başgil,
- Hitabet ustası ve yazar Ali Fuad Başgil,
- Siyaset, devlet adamı Ali Fuad Başgil,
- Demokrasi kahramanı Ali Fuad Başgil

Hoca diyordu ki:

“Türkiye’imiz, bir zamandan beri Diyojen gibi gün ışığında elinde fenerle, devlet adamı aramaktadır. Onu bulduğu gün mutlu olacaktır.”

“Bahtiyar o millettir ki başında bilgili namuslu ve feragat sahibi devlet adamları vardır”...

Ciddi tarih, demokrasi kahramanı Ali Fuad Başgil’i koynunda yaşatacaktır. Bugüne kadar devam eden sisler bir gün dağılırsa Hocam şafak yıldızı gibi demokrasinin hür ve aydınlık ufkunda gülümseyerek bize yol gösterecektir.

Mütevazı bir ailenin çocuğu olarak doğdu.

Âlim olarak yaşadı, kahraman olarak öldü.

Nur içinde yatsın. Mevla’m Rahmet eylesin.